

Реферат на тему: "Життя і творчість прозаїка Бориса Лавреньова"

Борис Лавреньов

Реферат

на тему:

Життя і творчість

прозаїка Бориса Лавреньова

Існує думка: яка доба — такі й люди.

Звичайно вважають, що час впливає на суспільну й індивідуальну свідомість значно більше, ніж це відбувається насправді. Але доба, час, історія не робляться власне історією, часом, добою. Ці категорії завжди залежні від людей – їхніх вчинків, ідей, переконань. Доба є такою, якою її формують пересічні й непересічні особистості.

Кінець XIX – початок XX століть не випадково став одним з апогеїв світового радикалізму. І справа не тільки у "межі віків". Почуття, діяння, концепції різних прошарків суспільства тоді були наскрізь пройняті радикальними пріоритетами. Це стосувалося не лише соціально-ідеологічної сфери, а й літератури, мистецтва, культури. Радикалізм у той час був такою ж інтелектуальною необхідністю, якою зараз стає відмова від нього. Суспільство перебувало у стані емоційного піднесення, романтичного бачення себе та майбутнього. Радикально мислили не тільки європейські політики, але й представники різних національно-культурних еліт.

Радикальні уподобання були властиві й популярному в 20-ті – 50-ті роки XX століття письменнику Борису Лавреньову. Своє тяжіння до несподіваних, екстравагантних вчинків, яке було притаманне йому ще з підліткових років, митець відбив в оповіданні "Марина".

"Когда я заканчивал четвертый класс, математик, по прозвищу "Чугунный кисель", посадил мне в четверть двойку по алгебре.

Отец повертел в пальцах синюю книжечку, ударил ею меня по носу и брюзгливо процедил:

– Лодырь!.. Не кончишь гимназии, останешься паразитом на моей шее. Сам себя не прокормишь!

Это было уже чересчур. Вечером я взломал бабушкину шкатулку, вынул из нее двадцать пять рублей и ночью уехал на "Князе Суворове" в Одессу".

Так в одному з ранніх оповідань Борис Лавреньов виклав екзотичний епізод свого отроцтва – романтичну втечу з дому через шкільні негаразди. (Треба зазначити, що вона сталася не після четвертого класу гімназії, як це відбувається у творі, а після п'ятого. Утім, як відомо, художні реалії не завжди повинні повністю збігатися з документальними). Мандрівка так само романтично закінчилася, як і розпочалася. Критик Є.Сурков, який добре знав Лавреньова, часто з ним спілкувався, розповідав:

"Тогда, на заре только что еще рождавшегося XX века, юнгу Бориса Сергеева вернули домой. В одном из портов на палубу парохода поднялся русский консул и лично препроводил юнгу французского торгового флота до Киева. Откуда Борю вернули в радостно раскрытое ему навстречу лоно семьи".

Враження підліткових та юнацьких років, проведених письменником у Херсоні, не часто знаходили свій відбиток у його творах. Такою, ймовірно, була специфіка його мистецького обдарування. Тим більш цікавими, асоціативними є ті сторінки його прози, де зустрічаються добре знайомі нам, таврійцям, назви та характерні місця.

В авантурній і трагікомедійній новелі "Происшествие" дія відбувається у містечку, колоритний та іронічний образ якого Лавреньов змалював, використовуючи окремі риси рідного міста:

" ...Поселение основалось, расползаясь по косогорам, выперло в небо колокольни двух церквей, отмечалось на карте кружком четвертого разряда, и была в нем Суворовская улица, по которой вечером блуждали стада краснощеких прелестниц и их кавалеров, вперемежку с возвращающимися по домам стадами коров и грязношерстных степных овец.

Суворовская улица густо заросла темной листвой акаций, сквозь которую горели и пылали баканом и ярью вывески лавчонок".

Суворовська вулиця – це атрибут й символ Херсона, без якого неможливо уявити експресивну, ритмічну й характерографічну специфіку міста. Ця вулиця значить для нього те ж саме, що Андріївський узвіз для Києва, Невський проспект для Петербурга. І цю прикмету рідного міста письменник передав у згаданому оповіданні.

Мистецький талант Б.Лавреньова полягав у вмінні помічати й художньо інтерпретувати особливе, відмінне в оточуючій дійсності – людських натурах, пейзажах, побутовому інтер'єрі, суспільних подіях і тенденціях. У нього був хист виділяти типові й незвичайні в архітектурі життя й свідомості.

Борис Андрійович Сергєєв (псевдонім – Лавреньов) народився у губернському Херсоні наприкінці XIX століття, в середині літа — 17 липня 1891 року. Закінчувалася доба одних потрясінь і розпочиналася ера нових – ще більш глибоких і масштабних. Суспільство знаходилося напередодні бунтів і війн. Але тоді — в останні роки XIX століття — ще було відносно тихо й спокійно.

Таврійський край був надзвичайно увиразненим. Б.Лавреньов любив його соковиті пейзажі, густі й насичені фарби. Сама природа неначе розвивала художньо-метафоричне бачення. Мислити звичайно, не образно було не тільки не цікаво, але й не адекватно щодо специфіки виразної таврійської природи. У статті "Моему юному другу", написаній 1957 року, за два роки до смерті, Лавреньов змалював життя Херсона початку століття. Він згадував, що жив "в большом городе на берегу полноводной реки, недалеко от моря. В этом городе живут сто тысяч человек.

Темная, как чернила, летняя ночь юга. Сверкают в вышине серебряные капли звезд. Чуть слышно шуршат под ночным ветерком тополи и акации".

Генеалогія письменника відрізнялася військовими коренями й традиціями. Окремі

його предки не тільки залишилися в історії російської військової та дипломатичної справи, але й потрапили до історіографічних досліджень. Цим Б.Лавренъов пишався і у нотатках зазначав: "...С материнской стороны имеются полковники стрелецкого приказа при Алексее Михайловиче и думные дьяки, ведшие дипломатические переговоры с черкесами при Петре I - Есауловы, и другие воинские люди, в том числе упомянутый во 2-м томе "Крымской войны" академиком Тарле мой дед, командир Еникальской береговой батареи Ксаверий Цеханович".

Повністю дослідити родинне дерево виявилось неможливим, і Лавренъов висловлював жаль з цього приводу: "К сожалению, не могу ничего сказать о предках отца, так как, потеряв родителей в возрасте полутора лет, воспитываясь у чужих людей и в интернатах, он семейных преданий не сохранил".

Дитинство та юність письменника пройшли під знаком культури.

Виховувався він у родині вчителів. Батько - Андрій Пилипович - служив викладачем літератури, був проникливим педагогом, розумівся на художній творчості, мистецтві й став першим критиком поетичних спроб Бориса. Хресний - Беккер Михайло Євгенович, міський голова Херсона, непересічна й висококультурна людина — теж чимало уваги приділяв розвитку Бориса.

Основними захопленнями Бориса Сергеева змалку стали книжки, живопис і театр. Читав він надзвичайно багато. З російської літератури його кумиром був Лермонтов - як поет, так і прозаїк. Борис виділяв також повісті Л.Толстого, п'єси А.Чехова, оповідання І.Буніна, поезію О.Блока. Перевагу віддавав західноєвропейській літературі. Він поцінував Стендаля, Флобера, Меріме, Мопассана, Франса, Стівенсона, Діккенса, Сетон-Томпсона. Йому імпонували такі риси європейської художньої культури, як гостросюжетність і психологізм. Особливо високо він ставив Стівенсона, якого називав "незрівняним" письменником.

Перші свідомі літературні роботи прийшлися на чотирнадцять років, коли під враженням лермонтовського "Демона" і з наслідуванням його за три літні місяці Борисом було написано досить розлогу за обсягом (у 1500 рядків) поему "Люцифер". Про історію зі своїм першим літературним твором Б.Лавренъов згадував наприкінці життя, 1957 року, в процесі написання творчої автобіографії.

"Вложив в тетрадку с переписанной начисто поэмой закладку из георгиевской ленточки для красоты, я отдал ее на суд отцу, преподававшему историю русской литературы, или, по тогдашней номенклатуре, "словесность". Отца я не только любил. С первых сознательных лет я привык глубоко уважать его," — розповідав Лавренъов.

Твір був по-справжньому учнівським - написаним учнем і на учнівському рівні. Про те, як Андрій Пилипович піддав "Люцифера" іронічний та ніщивній критиці, письменник також розповів у "Автобиографии".

"Через несколько дней, вечером, позвал меня в кабинет, отец, указывая на лежащую перед ним поэму, довольно сухо спросил:

- Каким размером э т о написано?

- Я сразу понял, что он не хочет назвать э т о ни поэмой, ни даже просто стихами,

и, облизнув сразу пересохшие губы, робко сказал:

- Четырехстопным ямбом, папа!

- Ты уверен? - усмехнулся отец и после паузы нанес удар:

- Э т о, милый мой, может быть, хромой, колченогий, параличный, но никак не четырехстопный и даже вообще не ямб, а каша.

Я стоял, опустив голову.

- Мыслишки кой-какие воробьиные есть, — мягче сказал отец, — но рано лезть на штурм таких тем. Возьми, спрячь! Вырастешь, сам повеселишься, перечитай.

И, ласково потрепав меня по вихрам, вернул тетрадку".

Потяг до поетичної творчості не був єдиним художнім самовиявом Б.Сергєєва. Мешкаючи і навчаючись у Херсоні, він захопився живописом — писав етюди й невеличкі картини, що експонувалися в рідному місті на різних виставках (Є.Сурков), і розглядав можливість присвятити життя малярській справі.

Помітний вплив на Бориса справили знайомство й тісні стосунки зі знаменитими у майбутньому Давидом і Миколою Бурлюками (шлях до дружби виявився дуже коротким – Микола Бурлюк був однокласником Бориса у херсонській чоловічій гімназії) та юним Володимиром Маяковським. Вони збиралися серед таврійських просторів, у Чорній Долині, де знаходилася економія графа Мордвинова. Там, на очах у Бориса Сергєєва, Давид Бурлюк зі своїм нерозлучним лорнетом формулював теоретичні засади модернового художнього мислення.

У Таврії зароджувався вітчизняний футуризм, що на багато років своїми художніми здобутками випередив і визначив розвиток західної авангардової культури. Непересічне враження у Чорній Долині справив на Бориса Сергєєва "совсем еще юный, в рваной черной карбонарской шляпе и черном плаще с застешками из золотых львиных голов, похожий на голодного грача Владимир Маяковский". Б.Сергєєв тоді ще не визначився зі своїм літературним майбутнім і розв'язував ділему: "Для меня, как и для Маяковского, еще не был решен вопрос: вступать ли на тернистый путь поэзии или просто поступить в Училище живописи, ваяния и зодчества?"

Через Бурлюків і Маяковського він роззнайомився майже з усіма тодішніми футуристами, які, завдяки своїй непередбаченості, екстраординарності, складали вагому частку мистецької богеми. Молодий поет з Таврії увійшов до її кола.

Він вслухався у позиції й думки Д.Бурлюка, Северяніна, Шершеневича, Кручених, Третьякова, Хрисанфа, Большакова та інших культових і напівкультових митців початку ХХ століття, ходив й організовував зібрання різних футуристських угруповань, про що пізніше розповів у спогадах "Встречи с В.В.Маяковским".

Там, де Бурлюки й Маяковський, там, де Шершеневич, футуризм й експериментаторство, — там і поезія, пошуки мистецтва в собі й себе у мистецтві. Борис Сергєєв активно почав писати вірші. Щоправда, до "гілейців", "всемирян" (В.Хлебнікова, Д.Бурлюка, В.Маяковського та ін.) він не пристав. Ближчим видався йому інший напрямок футуризму.

Першу поезію Б.Сергєєва видрукувала херсонська газета "Родной край" весною

1911 року. Розпочалося захоплення однією з течій модерн-літератури – егофутуризмом. Значно пізніше Лавреньов досить іронічно згадував про період свого поетичного дебюту. Він писав так: "Фильтрующийся вирус футуризма быстро проник в самые незаметные щели, поражал самых тихих поэтов. Вирус дробился, меняя очертания, маскировался, принимал вид то "эго", то "кубо", то просто футуризма. Вирус сразил и меня. Я нырнул вниз головой в егофутуристическое море".

Б.Сергеев розпочав досить жваву поетичну діяльність. Його вірші з'являлися поруч з творами іменитих та резонансних постатей у російському модерновому мистецтві.

1912 року в альманасі "Жатва" було вміщено кілька творів Б.Сергеева – легенду "Маки" та низку віршів. Незабаром в альманасі егофутуристів "Мезонин поэзии" видрукувано нові вірші поета-модерніста з Херсона. Є.Сурков, дослідник творчості Лавреньова, свідчить, що у 1913 – 1914 роках видавництво егофутуристів, що мало таку ж назву, як і їхній альманах — "Мезонин поэзии", повідомляло, що мають побачити світ дві поетичні збірки Б.Сергеева – "Поэмы" та "Воздушный кораблик", але відомостей про те, що ці книжки з'явилися друком, немає.

Входження до літератури не стало для Б.Лавреньова безконфліктним.

Антивоєнні настрої оповідання "Гала-Петер", написаного 1916 року (молодий поет добровільно вирушив на фронт, щоб, як він спочатку вважав, захищати Вітчизну), були гідно поціновані цензурою. Оповідання, вже підготовлене до друку, було заборонено, рукопис вилучено, друкарський набір розсипано.

Боротися з літературою і "не таким мисленням" у нас навчилися давно. Це робилося директивно й безваріантно. Письменників – чи то молодих, як у випадку з Б.Лавреньовим, чи то відомих, як, наприклад, вже у радянський час В.Некрасова, О.Солженицина, В.Аксьонова та інших, — за розпорядженням "зверху" просто переставали друкувати.

Жовтень 1917 року Б.Лавреньов не прийняв. У ньому письменник побачив руйнацію та загибель країни. Світоглядно, духовно він поділяв загальнодемократичні ідеали лютневої революції. Перспективу побудови "нового" суспільства він спочатку відкидав, уважаючи її (її перспективу, і побудову) алогічною.

Перша реакція Лавреньова на владу більшовиків була різко негативною. Він не хотів жити у тій державі. "После Октября я поехал на юг навестить своих стариков. Душевное состояние у меня было смутное, в голове сумятица и разброд. Мрачные эксцессы, которые мне пришлось видеть перед Октябрем и после, в первые недели, очень разболтали мне нервы. И в первый же день, зайдя в кабинет отца, я спросил у него совета: что делать и как жить дальше? Может быть, стоит уехать на время за границу и вернуться, когда жизнь наладится?..." – згадував письменник в останні роки життя. (Цей спогад датовано 1957 роком, збережено орфографію автора).

Однозначне несприйняття більшовицької революції підштовхувало його до еміграції – тимчасової або постійної. Душевний стан сина змінив батько. Палкою промовою він переконав Бориса залишитися на батьківщині, аргументуючи цей вибір тим, що народ ніколи не помиляється і треба бути завжди по один бік барикад з народом. І невдовзі

молодий поет різко змінює свої соціальні симатії. З радикального опонента радянської влади він стає її завзятим прихильником і захисником.

Восени 1918 року Б.Лавренъов приймає ще одне кардинальне рішення, що суттєво вплинуло на його долю й творчі інтереси, — удруге йде на фронт. На цей раз у складі червоної армії. У ній він перебував на керівних військових посадах: був командиром бронепоезду № 6, першим червоним комендантом Алушти, начальником артилерії у польовому штабі Подвойського.

Як кадровий військовий він був на своєму місці. Його відрізняли енергійність, надійність, винахідливість, наполегливість у виконанні складних завдань. В одному з документів, що характеризує конкретну ситуацію періоду громадянських заворушень в Україні, знаходимо таке красномовне свідчення:

"...т.Лавренев проявил большую энергию по созданию артиллерийского заслона на линии ж.д. между ст.Мироновка и ст.Белая церковь. Ввиду недостатка артиллерийских средств для воспрепятствования прорыву банд через полотно дороги на юг т.Лавренев с командой моряков из охраны штаба организовал построюку местными средствами двух бронеплатформ для поддержки оперировавших против Зеленого (відомого отамана - Я.Г.) курсантской бригады и интернационального кавдивизиона".

Письменник брав участь у національно-громадянській війні в Україні, Криму, працював у військово-журналістських виданнях Середньої Азії (на Туркестанському фронті).

За період двох війн Лавренъов двічі був сильно фізично ушкодженим. У першу світову його було отруєно іпритом, після чого він усе життя мучився на хворобу легень, у національно-громадянську одержав небезпечне поранення в ногу, що загрожувало гангrenoю. Ампутації вдалося уникнути, проте стройову службу письменник змушений був припинити.

До постійної літературної праці Б.Лавренъов повернувся на початку 20-х років ХХ століття, коли жив та обіймав журналістські посади у Ташкенті. Там він чимало писав, виступаючи насамперед як публіцист. Працював він й у галузі прози, друкуючи газетні нариси й оповідання.

Враження від соціальних катаклізмів, різноманітних психологічних колізій, драматичних перипетій 1915 - 1922 років були настільки неосяжними, панорамними, що Лавренъов почав роботу над романом-епопеєю, у якій намагався відбити чи не всі свої основні враження від побаченого й пережитого.

Титанічну працю було завершено, роман дописано, проте він вийшов тематично й стилістично різнорідним, композиційно недосконалим. Письменник згадував: "В 1923 году я привез из Ташкента в Москву рукопись романа - 1600 страниц, собственноручно напечатанных на машинке!!! В Москве, в редакциях, когда посмотрели на эту рукопись, занявшую целый чемодан, ахнули: "Да это же материал на полдюжины книг". Действительно, из этой рукописи получились и "Ветер", и "Рассказ о простой вещи", и "Сорок первый", и "Седьмой спутник".

Певний час митець ще звертався до віршових форм, але, за його ж зізнанням, 1923

року він зробив остаточний вибір на користь прози.

У грудні 1923 року Б.Лавренъов переїжджає до Ленінграда, там демобілізується й у віці тридцяти двох років, маючи за плечима непересічний життєвий запас, приступає до активної письменницької діяльності.

Перші прозові публікації Бориса Лавренъова, що з'явилися 1924 року в ленінградських часописах "Красный журнал для всех" та "Звезда", зустріли стриману критику. Оповідання "Звездный цвет", "Сорок первый", повість "Ветер" були помічені одразу, але "привели в недоумение и растерянность рапповскую критику того периода. Она длительное время разглядывала меня со всех сторон, пытаясь разрешить загадку, кто же я такой в плане литературно-социального облика? Свой ли "в доску", по принятому жаргону, или подозрительный попутчик? В конце концов схоластический диспут закончился тем, что меня оставили в попутчиках, снисходительно приклеив этикетку "левый", — з характерною для нього самоіронічністю писав Лавренъов.

У 20-ті роки – період найвищого творчого злету письменника – його прозу нечасто супроводжувала доброзичлива аналітична критика. Деякі його твори були суголосні домінуючим у літературі мотивам і трактуванням. Драма "Разлом", роман "Крушение республики Итль" та інші твори тією чи іншою мірою співвідносилися з ідеями офіційної ідеології. Водночас у багатьох оповіданнях, повістях Б.Лавренъова цього періоду відтворювалися ситуації, характери, що свідчили про прагнення митця йти своїм, оригінальним шляхом, про те, що естетичні цінності письменника не завжди відповідали офіційно-ідеологічним настановам (оповідання "Происшествие", "Моль", "Небесный картуз", "Отрок Григорий", "Конец полковника Девишина", повість "Таласса" тощо).

Письменник використовував чимало псевдонімів. Це "Бек", "С.Натальський", "Лавренъов" та ін. З початком літературної діяльності він відчував потребу в них. Вибір прийшовся на останній. Митець так виклав мотивацію остаточного варіанту свого псевдоніму. "В литературе уже был один Сергеев – Ценский. Нужно было как-то дифференцироваться от него,.. придумать какую-нибудь приставку по месту рождения или жительства, называться Сергеев-Херсонский или вроде этого – было глупо. Я взял себе фамилию одного из родственников, сперва как псевдоним, а с 1922 года окончательно принял эту фамилию". Від Бориса Сергєєва до Бориса Лавренъова була відстань у тридцять один рік.

Б.Лавренъов – особистість багатьох творчих профілей. Він не стримував себе у творчих пориваннях, писав у різних жанрах, літературних формах, напрямках. Є у його спадщині складні твори й "прохідні" літературні роботи, є серед його витворів художні довгожителі й актуальні одноденки, є у нього широковизнані образи, сюжети й невідомі шедеври.

Борис Лавренъов — поет, автор оповідань, нарисів, повістей, фейлетонів, романіст, драматург, публіцист, літературний критик, мемуарист – митець такий же нерівний, концептуально суперечливий, як і його парадоксальна доба. Найбільш яскраво він виявив себе як прозаїк, самотутній талант якого розкрився у невеликих за обсягом

творах.

Відмінною рисою Лавреньова-прозаїка було те, що він виписував оригінальні характери у несподіваних й екстремальних ситуаціях. Основою багатьох його творів слугували конкретні люди, яких він знав або про яких чув, й ситуації, з якими він стикався або які колекціонував у своїй пам'яті. Ці реальні факти письменник ретельно відшліфовував, насичував власною художньою фантазією, вибудовував у самотній сюжет. Показовим у цьому плані є історія написання знаменитого оповідання "Сорок первый", що стало візитною карткою спадщини Б.Лавреньова.

Сам письменник розповідав про реальну основу твору так: "В образ Марютки целиком вошла девушка-доброволец одной из частей Туркфронта Аня Власова, часто бывавшая со своими стихами в редакции "Красной звезды" (фронтівій газеті, що виходила на початку 20-х років у Ташкенті, — Я.Г.), которые мной и цитированы без изменений... А Говоруха-Отрок такой же реальный поручик, захваченный одним из наших кавалерийских отрядов в приаральских песках. Я и свел этих персонажей вместе, придумав робинзонаду на острове Барса-Кельмес".

Є.Сурков додає до цієї розповіді письменника ще один важливий штрих: "Природа приаральских песков, через которые пробирается отряд Евсюкова, как и пейзажи Аральского моря, навеяны личными впечатлениями Лавренева, бывавшего в этих местах в те самые годы, когда происходит действие в рассказе".

Життя не було для Бориса Лавреньова одноманітним повсякденням. Навпаки, він сприймав його як феєрію виразних, небуденних подій. Життя (як зовнішнє, так і художнє) було сповненим для нього трагікомедійних колізій – драматичних, неординарних, чудернацьких, наївних, загадкових. Письменник поцінував поетику незвичайного, романтичного, захоплюючого. Це відбилося у таких його прозових творах, як "Происшествие", "Моль", "Ветер", "Седьмой спутник", "Комендант Пушкин", "Таласса", "Парусный летчик" та багатьох інших. У них змальовано несподіваний ракурс людини й життя.

Борис Лавреньов увійшов до історії літератури як художник небуденності та екзотичних сюжетно-психологічних зіткнень.

Неабиякого значення митець надавав художній формі твору. Оповідання й повісті будувались як ланцюжок коротких розділів, викінчених сцен, яскравих відеофрагментів. Кожна сцена характеризувалася самоцінністю та являла собою самостійну картину, що входить до складного художнього цілого. Прозові твори Лавреньова відрізнялися внутрішньою кінематографічністю й розгорталися перед читачем як стрімкий рух розділів-кадрів.

Специфіка його творчої манери зумовлена домінантою подій, психологічною наснаженістю непередбачених змін у творі. Психологізм його художніх реалій є прихованим, розчиненим у карколомному русі подій. Він виявляє себе у деталях, інколи малопомітних, в окремих висловах персонажів. Оповідання й повісті Б.Лавреньова передають надзвичайну духовну, внутрішню напругу, що нею були пройняті перші десятиліття ХХ століття. Ця напруга часто носила надлюдський характер і була вищою

за фізичні можливості людини.

Саме тому внутрішній конфлікт у його прозі реалізовувався в зіткненні реальних потенцій людської природи й тих важких випробувань, що їй довелося перенести. Головний персонаж "Рассказа о простой вещи" голова губернського чека Дмитро Орлов, якого в оповіданні називають "известным садистом, истязателем и палачом", у хвилини надзвичайної душевної напруги розкриває Семенухіну, своєму колезі по партії та революційній справі, свій духовний стан:

" - Да, я нервничаю. Я не машина, наконец, черт возьми! В силу всех известных тебе обстоятельств я прошу ревком освободить меня от работы и переправить за фронт. Я могу просто не выдержать бесконечного напряжения, сорваться и еще больше навредить делу. Примите это все во внимание. Камень тоже может расколоться".

Образне узагальнення, що тривалі виснажливі навантаження, які випали на долю людської психіки, розуму початку ХХ століття, є неприродними, алогічними, антиприродними, відбито в алегорійно-психологічній формулі "Камень тоже может расколоться". На зіткненнях людської натури з неможливо складними духовними випробуваннями часу, доби, історії й побудовано чимало творів художника.

Борис Лавренъов належить до тих небагатьох вітчизняних письменників, які культивували сюжет у своїй творчості (традиції Меріме, Стівенсона, Кіплінга). Митець працював над відточеністю, оригінальністю, динамічністю сюжетної основи. Він цінував напруженість та інтригу в художній дії. Лавренъов тривалий час міг виношувати, обдумувати сюжетні лінії твору до того внутрішнього стану, щоб їх чітко бачити й відчувати. Писати сідав лише тоді, коли сюжетну тканину, діалогічні візерунки, психологічні мотивації було продумано до нюансів. Так, оповідання "Сорок первый" було написане за два дні, оскільки воно повністю жило - і на сюжетному, і на персонажному, і на мовно-інтонаційному рівні - у свідомості художника.

У плані ставлення до розробки художньої форми, сюжетної концепції твору Лавренъов був продовжувачем західноєвропейської естетичної традиції, що він усвідомлював і вважав за достоїнство власної творчої манери.

Проза Б.Лавренъова 20-х років - це лабораторія роботи зі словом. Він був одним з провідних стилістів, образомовців того періоду, насичено й романтично мислив словом, відчував світ незвичайно, у численних фарбах, тонах і напівтонах; власне бачення світу втілював у романтично примхливих і тим цінних метафорах, порівняннях, епітетах. Для оповідання "Марина" характерним є, наприклад, такий ліричний фрагмент:

"Степь и море.

Море, как степь, и степь, как море.

А над этим небо - персидская тающая бирюза, и заправлены в нее розовые облачные жемчужины, и солнце сыплет пшеничным зерном, а по вечеру цепляется кудрями за зеленые гребешки волн."

Або такі образні побудови з цього ж оповідання:

"Горели июльские дни.

Когда горят июльские дни у моря, звенит небо хрустальным звоном, и звенит кровь

в сердце, и становится сердце тяжелым, как золото."

Тут кожному слову є властивим асоціативний підтекст, що й створює тональність образно-метафоричного словесного багатства.

Прозі Лавреньова 20-х років був притаманним образотворчий романтизм, що реалізувався у каскадах оригінальних, акцентованих епітетів, порівнянь, розгорнутих метафоричних конструкцій.

Відзначаючи особливості його творчості, треба підкреслити, що у письменника був помітний потяг до художньо-публіцистичних узагальнень, створення публіцистичного "портрету" своєї доби. Він не задовольнявся власне оповіддю в характерах, майстерним розвитком сюжету, змалюванням персонажів. Письменник безпосередньо характеризував події та час, підкреслюючи їхні насиченість і трагізм. У найбільш глибоких лірико-соціальних фрагментах Б.Лавреньов влучно й портретно змальовує свою добу в узагальнених образно-логічних характеристиках. У новелі "Происшествие" рельєфно, з використанням прийому "крупного плану" передано швидкоплинність, мінливість і контрастність процесів в Україні періоду національно-громадянських зіткнень.

"Шел кровавый девятнадцатый год.

В больших городах под рывканье пушек, пулеметный лай и трескотню винтовок ежемесячно менялась власть.

По улицам двигались возбужденные толпы с пением и знаменами - то краснеющими кровавыми лепестками, то трехцветными, то желто-голубыми, то черными, то, наконец, — черт знает какого цвета и масти.

Дома покрывались ранами от стальных укусов, горели, рушились. В них ломалась и перетаскивалась мебель. Нагло стрекотали ундервуды, за которыми сидели одинаковые при всех режимах кудерчатые и бантиковые фигуры, по вечерам гулявшие при Советской власти с комиссарами, при других - с офицерами, но при всех властях одинаково податливые и равнодушные ко всему, кроме пайка.

Хмуро молчали гудки заводов, люди в кепках и шерстяных шарфах уходили, сжимая челюсти и винтовки, в неизвестную даль, а за окраинами росли города мертвых, присыпанные глиняными, неумело насыпанными холмиками".

Борис Лавреньов відчував і виявляв художні потаємини слова. Словом він точно й стисло малював сцени, характери, словом він передавав драматичні, іронічні й психологічні інтонації, ритміку оповіді, композиції, словом він досягав виразної стилізації окремих своїх творів під вершинні досягнення світової та національної літератури.

Письменник яскраво відтворював колорит розмовної, повсякденної мови. Соковитість, безпосередність, жвавість діалогів посилюють художній ефект його прози.

Чимало персонажів Лавреньова - це вихідці з низів. Їхня мова є незграбною, комічною, характер їхніх думок є прямолінійним, наївним і прозорим. Своїм мовленням його персонажі з високою долею точності характеризують себе й свій трагікомедійний час. Митець прагнув цілісності персонажа шляхом внутрішньої єдності його

мовленнєвих, портретних і поведінкових рис.

Розмовні ситуації у творах Б.Лавреньова відбивають драматизм і специфіку доби, взаємовідносин між представниками конфліктуючих сил. Письменник часто використовував занижений стиль мовлення у репліках, висловленнях своїх персонажів, особливо якщо вони репрезентували найнижчі верстви населення. Елементи ненормативної, брутальної лексики посилювали достовірність тих епізодів, конфліктів, що змальовував Лавреньов, поглиблювали драматизм художніх реалій у його прозі.

У класичному оповіданні "Сорок первый" знаходимо такий мовленнєвий фрагмент.

"Веснушки Евсюкова стали белее лица. При всем отряде в глаза смеялся над ним поручик.

Комиссар вытащил наган.

- Ты, мошь белая! Не дури! Или выкладывай, или пулю слопаешь!

Поручик повел плечом.

- Балда ты, хоть и комиссар! Убьешь - вовсе ничего не слопаешь!

Комиссар опустил револьвер и чертыхнулся.

- Я тебя гопака плясать заставлю, сучье твое мясо. Ты у меня запоешь, - буркнул он".

Напружена дія та колоритне слово - такими є естетичні засади оповідань і повістей Бориса Лавреньова. Його найкращим прозовим творам властиві якості модернової, реалістичної, авантурної, лірико-романтичної оповіді, тяжіння до створення незабутньої, оригінальної, незвичайної естетичної дійсності. У ній переплітаються й синтезуються екстравагантні характери, виняткові ситуації, максималістські психологічні зіткнення, гострі фабульні лінії, публіцистичні узагальнення, детективно-пригодницька поетика, гіперметафорична "орнаментальна" авторська мова, заземлена розкутість діалогів, образна бароковість пейзажів, колоритне персонажне мовлення.

Повістям й оповіданням Б.Лавреньова притаманна всерівнева динамічність. Вона, поєднана з багатством інтерпретаційних можливостей його прозових творів, стала основою інтересу до творчості Лавреньова з боку кіномитців. Його оповідання й повісті неодноразово екранізувалися.

Чи не вперше це було зроблено 1927 року, коли за мотивами оповідання "Звездный цвет" в Узбекистані було знято стрічку "Шакалы Равата". Тричі знімалися художні фільми за повістю "Ветер". Вони мали назви "Ветер", "Ошибка Василия Гулявина" та "Ярость". Два рази на мову кіно покладалося оповідання "Сорок первый". Друга кіноверсія, здійснена Г.Чухраєм 1956 року, стала етапною для вітчизняного кіномистецтва й мала міжнародне визнання. Фільм за твором таврійського письменника демонструвався у країнах Європи, Азії, Америки. У Каннах 1957 року фільм Чухрая був серед переможців цього престижного кінофоруму. Його було відзначено спеціальною премією за оригінальний сценарій, гуманізм і високу поетичність. Твір Б.Лавреньова "Сорок первый" увійшов до скарбниці світового мистецтва XX століття.

Митець не визнавав статистику й своїм життям, творчими виявами відкидав її. Для

нього навколишня реальність була сповненою постійних змін – соціальних, духовних, художніх. Він любив зміни й своїми рішеннями, образами, концепціями ініціював їх, більше інколи захоплюючись динамічною оболонкою своєї доби, ніж людською та суспільною необхідністю цього динамізму.

Б.Лавренъов завжди залишався собою, таким, яким був у своїх героях і власних життєвих пріоритетах, — максималістом-романтиком і завзятим прихильником обраної позиції. Є.Сурков у біографічних і літературно-критичних спогадах 1987 року писав: "Я и сейчас отчетливо вижу его, очень высокого, немного сутулого в плечах, в повидавшем виды кителе военного моряка со споротыми нашивками и в толстых круглых очках, из-под которых цепко глядели большие, немного выпуклые серые глаза, летящим по узким и темным коридорам старинного здания Союза писателей на улице Воровского так быстро, как будто ему было не под шестьдесят, а тридцать, не больше. Именно летящим. Была в его походке такая стремительность, что начинало казаться: он не менее чем на четверть шага опережает самого себя. Спешит куда-то, где вот-вот должно свершиться нечто необыкновенно важное. Хотя ждало его порой всего лишь привычное обсуждение новой пьесы. Сам он, впрочем, неизменно прятал этот свой острый интерес к происходящему под иронической усмешкой. Тонко, а то и зло пошучивал над всей этой "заседательской суетой". И все же шел заседать так, как (цитирую его любимого Лермонтова) "вы пошли бы на сражение".

Лавренъов був складною людиною – різкою і доброю, лагідною і пристрасною, жорсткою і мрійливою, турботливою і категоричною, безкомпромісною і наївною, вдумливою і безапеляційною, прямолінійною і щирою, довірливою і радикальною.

Він помер на шістдесят восьмому році життя, 7 січня 1959 року, в Москві. Залишив цей світ так само стрімко, як у ньому і жив, і писав, і діяв.

Борис Лавренъов – чи не найсуперечніша постать у таврійській художній культурі. Людина парадоксальної долі та письменник несподіваних художніх змін. Офіцер царської та командир червоної армій. Опонент і критик жовтневої революції, а потім її рішучий захисник. Егофутурист, представник "орнаментальної прози" й пізніше цілком унормований письменник, лауреат Сталінських премій (за публіцистичні п'єси "За тех, кто в море" та "Голос Америки").

На початку активної письменницької (прозової) діяльності він активно впливав своїм талантом на непересічність доби, проте у 30-ті – 50-ті роки ХХ століття державний час помітно підкорегував його художню індивідуальність. Його літературна спадщина цього періоду є менш цікавою та виразною. Але найкраще з написаного Борисом Лавренъовим – оповідання й повісті 20-х років – назавжди залишаться з нами.